

Нотосекція *Crataegus* × *Mexicanae*: *C. ×grignonensis* Mouill.;
Нотосекція *Crataegineae*: *C. ×dsungarica* Zabel ex Lange;
Нотосекція *Cratae-mespilus*: *C. ×grandiflora* (Smith) E.G.Camus;
Нотосекція *Phippsara*: *C. ×canescens* (J.B.Phipps) T.A.Dickinson & E.Y.Y.Lo.

Список використаної літератури

1. Меженська Л. О. Рід Глід (*Crataegus* L.) в Україні. Інтродукція, селекція, еколого-біологічні особливості: [монографія] / Л. О. Меженська, В. М. Меженський. – К. : Компринт, 2013. – 233, [40] с.
2. Меженський В. М. Таксономічний склад колекції нетрадиційних плодових та декоративних культур у НУБіП України / В. М. Меженський // Наук. вісник НУБіП України. Сер. Біологія, біотехнологія, екологія. – 2014. – Вип. 204. – С. 51–56.

УДК 633. 111.324: 631. 527: 524. 821

Москалець Тетяна, канд. біол. наук,

Москалець Валентин, д-р с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ І ТРИТИКАЛЕ ОЗИМИХ: ДЖЕРЕЛО СТІЙКОСТІ ПРОТИ ПРОРОСТАННЯ ЗЕРНА В КОЛОСІ

Важливу роль у стабілізації виробництва зерна озимих зернових культур відіграє сорт. Для одержання якісної продовольчої сировини цінною ознакою зерна є його здатність не проростати в період повної стиглості за дощових умов у передзбиральний період. Тому поглиблене й комплексне вивчення цієї проблеми є актуальним як у теоретичному, так і практичному плані. Щорічно в світі через проростання зерна в колосках на корені й у валках втрачається від 30 до 50% врожаю. Проростання зерна в колосі є наслідком порушення періоду спокою у зерні, що дозріває. Це, в свою чергу, приводить до активації фізіологічних процесів і початку розвитку зародка. Період спокою в дикорослих видів еволюційно виник як механізм захисту проти несприятливих чинників. Відбір людиною культурних рослин за енергією проростання зерна призвів до більшої чутливості його до впливу чинників, які провокують порушення періоду спокою [1]. Проростання зерна різко погіршує хлібопекарські та посівні якості зерна тритикале, жита та пшениці [2–4]. Якщо в партії насіння міститься багато пророслих зерен, то посівні якості знижуються, відбувається розпад клейковини, білків і ліпідів. Хліб з пророслого зерна виходить малого об'єму, м'якуш щільний, липкий, не має пружності тощо. Важливим рішенням цієї проблеми може стати розробка надійних методів добору селекційного матеріалу, стійкого проти проростання зерна на корені. Для дослідження було залучено зерно 15 нових

ліній і сортів, створених в умовах Носівської селекційно-дослідної станції Миронівського інституту пшениці ім. В. М. Ремесла НААН і навчально-наукового дослідного центру Білоцерківського національного аграрного університету. Рівень спокою зерна нових генотипів зернових культур оцінювали за енергією проростання та схожістю в динаміці протягом двох тижнів з послідуочим розрахунком індексу проростання [5, 6]. При доборі кращих зразків серед створеного вихідного матеріалу для селекції на стійкість проти передзбирального проростання зерна в колосі виходили з того, щоб фізіологічні, посівні характеристики дещо перевищували, або були рівними стандарту – сорту Панна. На основі одержаних даних було зроблено висновок, що джерелами стійкості для селекції проти проростання зерна пшениці м'якої озимої в колосі можуть служити такі генотипи пшениці м'якої озимої: Л 4696/96 (виділений багаторазовим добором з F₃ гібридної комбінації (Поліська 90 × Мирлебен) × (Holger × ППГ 296), Ювівата 60 (індивідуальний відбір з лінії Л 4696/96) та тритикале озимого: Л_6-12 (індивідуальний відбір з комбінації Пшеничне × Славетне), Л_1-12 (індивідуальний відбір з Пшеничне × Славетне), Пшеничне ([Августо × NE 312] × К 9844), які створені в процесі досліджень. Однак найбільшу цінність мають сорт пшениці м'якої Ювівата 60 і лінія Л_6-12, які, окрім стійкості проти проростання зерна в колосі, характеризуються також комплексом інших господарсько-біологічно-цінних ознак і властивостей, що дозволяють значно скоротити кількість етапів у програмі селекції зі створення сортів для вимог сучасного виробництва. Порівняльне вивчення генетичного різноманіття колекційних і селекційних ліній пшениці м'якої озимої і тритикале озимого за тривалістю післязбирального дозрівання насіння дозволило виявити зразки з достатнім рівнем спокою (зокрема, для використання в селекції на стійкість проти передзбирального проростання зерна в колосі. З'ясовано, що ознака стійкості проти проростання в колосі змінюється залежно від еколого-географічного й генетичного походження зразків. Особливості успадкування стійкості проти проростання зерна в колосі в гібридів пшениці м'якої і тритикале озимих залежать від схрещування батьківських форм з різним рівнем прояву ознаки. Отже, створений генетичний матеріал пшениці м'якої озимої та тритикале озимого є вагомим доробком і може бути використаний в селекції як джерело стійкості проти проростання зерна в колосі.

Список використаної літератури

1. Molecular aspects of seed dormancy / R. Finkelstein, W. Reeves, T. Ariizumi, C. Steber // *Annu. Rev. Plant Biol.* – 2008. – no 59. – P. 387–415.
2. Баженов М. С. Изучение внутрисортного полиморфизма озимой тритикале по устойчивости к прорастанию зерна в колосе / М. С. Баженов // *Тритикале : матер. междунар. науч.-практ. конф. : «Тритикале и его роль в условиях нарастания аридности климата» и секции тритикале отделения растениеводства РАСХН.* – Ростов-на-Дону, 2012. – С. 16–20.

3. Литвиненко М. А. Період спокою у насіння озимої м'якої пшениці в умовах південного Степу України / М. А. Литвиненко, Є. В. Алексєнко // Аграрний вісник Причорномор'я. – Одеса : СГІ, 1998. – Вип. 2. – С. 103–109.

4. Бурденюк Л. А. Генетичні аспекти показника тривалості післязбирального дозрівання озимої пшениці / Л. А. Бурденюк // Аграрний вісник Причорномор'я. – Одеса : СГІ, 1999. – Вип. 3, Ч. II. – С. 232–235.

5. Walker-Simmons M. Enhancement of ABA responsiveness in wheat embryos by high temperature / M. Walker-Simmons // Plant, Cell and Environment. – 1988. – Vol. 11. – P. 769–775.

6. Семена сельскохозяйственных культур. Методы определения всхожести : ГОСТ 12038-84. – [Дата введения 01.07.1986]. – М., 1986. – 47 с. – (Межгосударственный стандарт).

УДК 635:631.527

Позняк Олександр

ДС «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН

с. Крути, Україна

ЗБАГАЧЕННЯ СОРТИМЕНТУ МАНГОЛЬДА (БУРЯКУ ЛИСТКОВОГО) (*BETA VULGARIS* L. VAR. *CICLA* L. (ULRICH)) В УКРАЇНІ

Мангольд (буряк листовий) (*Beta vulgaris* L. var. *cicla* L. (Ulrich)) належить до цінних овочевих культур. На сьогодні мангольд є малопоширеною культурою в Україні, проте заслуговує більшої уваги з боку вітчизняних овочівників, адже його вирощування та використання значно збагатить асортимент вітамінної продукції. Сортимент мангольда в Україні не достатній. Так, у Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні, донедавна був внесений лише один сорт – Зимній (оригінатор – Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України), зареєстрований ще в 1991 р. [1]. У 2014 р. зареєстровано другий сорт іноземної селекції – Чарлі (заявник – Рійк Цваан Заадтеелт ен Заахандел Б. В., Нідерланди) [2]. Отже, робота зі створення сортименту мангольда в сучасних умовах України є актуальною, оскільки забезпечує збагачення сортових ресурсів даного виду саме вітчизняними розробками.

Селекційна робота проводилась на дослідному полі Дослідної станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН у с. Бакланово Ніжинського району Чернігівської області, відповідно до загальноприйнятих методичних рекомендацій з урахуванням біологічних особливостей виду [3, 4]. Оцінку морфологічних ознак проводили за Методикою експертизи на відмітність, однорідність та стабільність (ВОС-тест) [5].

За створення нового сорту мангольда (буряку листового) використано метод індивідуально-родинного добору (протягом 7 поколінь) із гібридної популяції, одержаної від вільного перезаплення (полікросу) сорту мангольда Рубі Ред із трьома сортами буряку столового (Дій, Бордо 237 та